

**GSJ JOURNALS SERIE B: ADVANCEMENTS IN BUSINESS AND
ECONOMICS**

Volume: 2, Issue: 1, p. 39-64, 2019

**TÜRKİYE’DE MAHREÇ İŞARETLİ ÜRÜNLERE İLİŞKİN
AKADEMİK YAYINLARIN İNCELENMESİ**

**EXPLORING ACADEMIC PUBLICATIONS RELATED TO THE “MAHREÇ”
INDICATION IN TURKEY**

Kübra Hoş¹

Ebru Zencir²

(Received 07.07.2019 Published 15.08.2019)

Özet

Günümüzde bilinçli tüketicilerin artmasıyla, sağlıklı ve yerel gıdaya olan ilgi ve bu ürünlerin tüketimi de artmaktadır. Bu gelişmeyle birlikte gıda kategorisindeki mahreç işaretli ürünlerin de gün geçtikçe arttığı bilinmektedir. Gündemde olan konuların bilimsel temellere dayandırılması, konunun sürdürülebilirliği açısından önemli olduğu için akademik yayınlarla desteklenmesi önem arz etmektedir. Bu noktadan hareketle araştırmanın amacı son yıllarda Türkiye’de hem önemi hem de sayısı her geçen gün artan mahreç işaretli ürünlerin akademik çalışmalar tarafından ne ölçüde dikkate alındığının ortaya konması olarak belirlenmiştir. Araştırma, akademik çalışmaların hangi yönde ilerlediğinin belirlenmesi ve spesifik sınırlar içerisinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespit edilmesi açısından önemlidir. Araştırmada veri toplamada ikincil verilerden yararlanılmış ve doküman analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda gıda kategorisinde Türk Patent Enstitüsü’nde 174 mahreç işaretli ürün olduğu ve bu ürünlerden 33 tanesi hakkında 59 akademik yayın yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkılarak hakkında en çok çalışma yapılan ürünlerin Erzurum Civil Peyniri ve Maraş Tarhanası olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi İşaret, Mahreç İşareti, Akademik Yayınlar.

¹ Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Eskişehir, Türkiye,
kubraahoss@gmail.com

² Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Eskişehir, Türkiye,
ezencir@anadolu.edu.tr

Abstract

Recently, with the increase in the level of consciousness of consumers, the interest in healthy and regional dishes is increasing. In addition, the consumption of these products is increasing. With this progress, it is known that the protected geographic indication products that are in food category increase day by day. It is important that the subjects on the agenda are based on scientific basis in terms of continuity of the subjects. Therefore it is significant to be supported by academic literature. The point of this research is protected geographic indication products that's significance and amount increases each passing day in Turkey in recent years in addition another point is how much that products are considered by academic studies. Research is important to determine the direction which academic studies are conducted and to detect whether this is conducted within specific limits. secondary datas were used in data collection in research and documents were analyzed. As a result of research, it was determined that there were 174 protected geographic indication products and also it was detected that 59 academic publications were made about 33 products. Finally, it was observed that the products which there are lots of researches were done about on are Erzurum Civil Peyniri and Maraş Tarhana.

Keywords: Geographical Indication, Protected Geographical Indication, Academic Publishing

1. GİRİŞ

Türkiye konum itibariyle Avrupa ve Asya kıtaları açısından zengin bir coğrafyaya sahiptir, bu nedenle tarımsal ürün bakımından çeşitlilik hakimdir. Ancak günümüzde teknolojinin ve iletişimin gelişmesiyle ürünler küreselleşmiş ve bu durum yöresel ürünleri tehdit eder hale gelmiştir. Bununla birlikte şehirleşmeyle doğal yaşamdan uzaklaşan insanlar geleneksel hayata tekrar ilgi duymaya başlamıştır. Yöresel ürünler tüketmek, yerel yeme – içme kültürü hakkında bilgi sahibi olmak, son yıllarda tüketiciler arasında öne çıkan konulardandır.

Albayrak ve Güneş (2010) geleneksel yemeklere dair çalışmasında yöresel yemeklerin gelecek nesiller için sürdürülebilmesinde coğrafi işaretlerin önemli rol oynadığı ve bu gıdaların yasalarla korunduğunu ifade etmiştir. Coğrafi işaretler ile ürünün aslı korunmakta, bölgenin ve yöreye ait ürünlerin coğrafi işaret sayesinde kolayca tanıtılması sağlanmaktadır (Nazlı, 2011 aktaran Özkaya vd., 2013). Bu bağlamda Türk Patent Enstitüsü'nün (2017) “kalitesi veya ününü belirli bir coğrafi yöreye borçlu olan ürünleri adlandırmak için kullanılan işaretler” olarak tanımladığı coğrafi işaret kavramı, ürünlerin değeri açısından oldukça önemlidir. Coğrafi işaret (Cİ) tanımı genellikle tarımsal ürünler için kullanılıyor olsa da kapsamı sadece tarımsal ürünler ile sınırlı değildir. Bir malın üretiminde bölgeye özgü coğrafyanın ve o yöreye özgü imalat yeteneğinin, geleneğinin etkisi bulunuyorsa bu şartlar altında o ürün coğrafi işaretli olarak kabul edilebilir. Ürünlerin değerinin artmasını sağlayan coğrafi işaretler, bölge ve ülke ekonomileri için oldukça önemli olduğu gibi ayrıca gastronomik kimliğin oluşmasına da katkı sağladığı söylenebilir.

Coğrafi İşaretler sayesinde toplumlar özgün yiyecek içecek kültürlerini, yöresel ürünlerini koruma altına almakta ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadırlar. Günümüzde insanlar turistik seyahatlerinde bölgeye özgü ürün tüketmek istemekte, bu sebeple doğa turizmine yönelmektedirler. Bu durum sağlıklı yaşam olgusunun da popülerleşmesiyle birlikte tüketicinin endüstriyel tarım ürünlerine olan güvenini sorgulatmış ve zamanla geleneksel ürünlerin tüketimine yönelimini arttırarak coğrafi işaretli ürünlerin piyasadaki gelişimini hızlandırmıştır. Tüm bunlar zamanla insanların coğrafi işaret kavramı hakkında daha bilinçli hale geldiklerini göstermektedir. Tüketicilerin ilgisini çeken bu durum zamanla akademisyenlerin de ilgi odağı olmuş ve çeşitli akademisyenler çalışmalarında coğrafi işaretli ürünleri incelemeye başlamıştır. Bu çalışmanın amacı coğrafi işaretli ürünler kapsamında yer alan mahreç işaretli ürünlere akademik ilginin ortaya çıkarılmasıdır. Böylece önemi giderek artan coğrafi işaret, mahreç işareti ve menşe adı gibi kavramların gündeme gelmesi sağlanmış olacaktır. Bilimsel anlamda gastronomik değerlerin korunması ve

tescillenmesi bakımından önem arz eden bu çalışmaların incelenmesi sektörel anlamda da yerel ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarda daha fazla yer bulabilmesi bakımından önem taşımaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Coğrafi İşaret Kavramı

Türk Patent Enstitüsü (2017), coğrafi işaret kavramını “Coğrafi işaret, temel olarak benzerlerinden farklılaşmış ve bu farkı kaynaklandığı yöreye borçlu olan bir yöresel ürün adını ifade eder. Bu anlamda coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işarettir.” şeklinde tanımlamıştır (TPE, 2017). Coğrafi işaret tescilin temel amacı ürünün kalitesinin belirli şartlarla sağlanmış olup bunun sürdürülmesi ve coğrafi kaynak gösteren ürünlerin korunması altına alınması olarak açıklanabilir. Tanrıku (2007) tescilin diğer amaçları arasında; yörede üretim yapan üreticilerin, tescilin sağladığı korumadan öncelikli olarak yararlanmasının sağlandığını; coğrafi işarete konu ürünün kalitesinin korunduğunu ve bundan dolayı tüketicilere güven verdiğini ifade etmiştir (Tanrıku, 2007). Ayrıca coğrafi işaretler aracılığıyla tüketicinin istediği ve beklediği kalitenin garanti edilmesi (Soysal vd., 2010) ve halkın üreticiler tarafından yanıtılmasına engel olmak da coğrafi işaretlerin amaçları arasında yer almaktadır (Escudero, 2001). Coğrafi işaretler, tarım ürünleri, doğal ürünleri, maden, el sanatları, gıda ve sanayi ürünleri için alınabilir. İşaret kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: “menşe adı” ve “mahreç işareti”.

Menşe adı; ürünün sadece ait olduğu bölgede üretilmesidir. Çünkü Türk Patent Enstitüsü’ne göre ürün, niteliklerini ancak ait olduğu yöre içinde üretildiği takdirde kazanabilmektedir. Bir ürünün menşe adını taşıması için coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan, bölge ya da çok özel durumlarda ülkeden kaynaklanan bir ürün olması; tüm özelliklerini veya esas niteliğini veya özelliklerinin bu yöre, alan veya bölgeye özgü coğrafi unsurlardan kaynaklanan bir ürün olmasıdır. Üretimi, işlenmesi ve diğer tüm işlemlerinin tamamıyla bu yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılan bir ürün olması şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir.

Mahreç işareti ise ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az biri belirlenmiş coğrafi alanın sınırları içinde yapılan ürünleri tanımlayan adlardır. Bu kavrama örnek olarak; Antep Baklavası, Safranbolu Lokumu gösterilebilir. Bir ürünün mahreç işareti alabilmesi için coğrafi sınırları belirlenmiş bir bölgeden kaynaklanan ürün olması; belirgin bir niteliği sayesinde bulunduğu bölge ili özdeşleşmiş olması; üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerden en az birinin belirlenmiş yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılan bir ürün olması şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir.

Çalışkan ve Koç (2012) çalışmasında menşe adlarının aksine, mahreç işaretlerinin coğrafi alan ile ilişkisinin daha esnek olduğunu, böylece mahreç işaretlerinin çok daha geniş alanlar için kullanılabilceğini belirtmişlerdir.

Bunların dışında bazı kaynaklarda geleneksel ürün diye bir sınıflandırmanın yapıldığı görülmektedir. Geleneksel ürün ise bu tanımlar kapsamına girmeyen ilgili piyasada bir ürünü tarif etmek için geleneksel olarak en az otuz yıl süreyle kullanıldığı kanıtlanan adlar olarak ifade edilmektedir. Bir ürünün geleneksel ürün sayılabilmesi için geleneksel üretim veya işleme yöntemi yahut geleneksel bileşimden kaynaklanması; geleneksel hammadde veya malzemeden üretilmiş olması şartlarından en az birini yerine getirmesi gerekmektedir.

Açıklamalardan anlaşıldığı üzere *menşe* işareti daha sıkı kuralların geçerli olduğu bir işaret olup sadece belirtilen bölgede üretimi ifade eder. *Mahreç* işaretinde ise bölgenin karakteristik bir ögesinin üründe kullanılması yeterlidir. Bu bağlamda menşe işaretli ürünlerin daha sınırlı coğrafyalarda uygulanabileceği, mahreç işaretli ürünlerin ise yaygınlaşmasının daha kolay olacağı söylenebilir.

2.2. Coğrafi İşaret Kavramının Ortaya Çıkışı ve Korunması

Coğrafi işaret kavramının tam olarak nasıl ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte ilk olarak Avrupa ve İngiltere’de ortaya çıktığı söylenmektedir. Avrupa ve İngiltere’deki dokümacıların ürünlerinde üretildiği coğrafyayı belirtmesi-etiketlemesi üzerine bu durum ortaya çıkmıştır (Oraman, 2015). Bununla birlikte Suratno (2004) çalışmasında coğrafi işaret uygulamasının; ilk defa 19. yy.’ın sonlarında Fransa’da (Unvan d’origine contrôlée -AOC-) ortaya konduğunu belirtmiştir.(Suratno, 2004 aktaran Şahin, 2013). Aynı zamanda, koloniler arasında baharat gibi ürünlerin ticaretinin yapılması, ürünlerin coğrafi kökenleriyle arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmıştır. Buna göre coğrafi bölgenin belirlenmesinin, bir diğer ifadeyle coğrafi işaretin, temelde ticaret nedeniyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ticaret veya mülkiyet söz konusu olduğunda ülkeler arasında kabul edilen anlaşma ve sözleşmelere gerek duyulmaktadır. Coğrafi işaretin temelinde de mülkiyet sözleşmelerinin yattığı söylenebilir.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO-World Intellectual Property Organization), ülkeler arasında işbirliği ortamı yaratarak fikri hakların korunması ve bu haklara saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla 1970 yılında kurulmuştur. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü geçmişi eski olmayan bir kuruluş olarak görünse de aslında tarihi 1883 yıllarına kadar dayanmaktadır (<http://www.mfa.gov.tr>).1883 yılında 11 ülke sınaî mülkiyet haklarının korunması için Paris Sözleşmesi’ni (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) imzalamışlardır. Bunun sözleşmeyle birlikte, bu 11 ülkedeki sınaî mülkiyet hakları ile ilgili kanun sistemleri koordine hale getirilerek

uluslararası hukuksal bir kurumsal yapı oluşturulmuştur (OECD, 1994 aktaran Gökovalı, 2007). Türkiye bu sözleşmeye 10 Ekim 1925 yılında katılmıştır. Sözleşme son olarak 1967 yılında Stockholm Sözleşmesi ile revize edilmiş ve 1979 yılında değişikliğe uğramıştır. Paris Sözleşmesi’nden sonra 14 Nisan 1991 tarihinde, ‘Sahte veya Aldatıcı Mahreç İşaretlerinin Engellenmesi Hakkında Madrid Anlaşması’ imzalanmıştır. Bu anlaşma Sınai Mülkiyet Hakları ile ilgili farklı kavramlar hakkında hükümler içeren Paris Sözleşmesi’nden farklı olarak sadece sahte ve yanıltıcı kaynak işaretleri ile ilgili düzenlemeler içermiştir (Kızıltepe, 2005). 1995 tarihli Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması eki Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS Anlaşması) (<http://www.telifhaklari.gov.tr>), Dünya Ticaret Örgütü’ne üye ülkeler için bağlayıcı nitelikte bir belgedir. Bu anlaşma, Paris Sözleşmesi açısından tamamlayıcı nitelikte bir anlaşmadır (Güngör, 2017). Türkiye’de fikri mülkiyet haklarının gerçek anlamda korunması ise 1995 yılında kabul edilen ve 1999 yılında yürürlüğe giren Patent Yasası ile başlamıştır. Bu sözleşmeye halen yüz yetmiş yedi ülkenin üye olduğu görülmektedir. Bu gelişmeler genel olarak coğrafi işaret kavramının temelleri olarak kabul edilmektedir.

Türkiye’de TPE tarafından coğrafi işaretler, 27 Haziran 1995 tarihli ve 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca tescil edilerek korunmaktadır. 555 sayılı Coğrafi İşaret KHK’nin 15. maddesinde, tescil edilmiş coğrafi işarete sağlanan korumanın içeriği ve kapsamı ifade edilmektedir. Günlük hayatımıza dahil olan bu üretim süreçleri, ürünler ve hizmetler Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları (FSMH) ile korunmakta böylece haksız rekabetin önüne geçmek amaçlanmakta ve coğrafi işaretlere özel koruma sağlanmaktadır (TPE, 2004).

Coğrafi işaretlerin ulusal alanda korunması, çok taraflı sözleşmelerle sağlanabileceği gibi iki taraflı sözleşmelerle de sağlanabilir (Gündoğdu, 2006). 15 Aralık 1994 ‘de imzalanan 1 Ocak 1995 ‘de yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşması sayesinde anlaşma dahilinde olan taraflar arasındaki bu sorunların önlenmesi amaçlanmıştır. Bu da uluslar ve uluslararası ticaret açısından coğrafi işaretin önemini ortaya koymaktadır (<http://www.mfa.gov.tr>). Ürünün gerçek menşeyini veya niteliğini belirten açıklamalar başka bir dilde aktarılmış olsa bile, eğer tescilli coğrafi işaretin, tescil kapsamındaki özelliklerini taşımayan ya da benzeri olan ürün üzerindeki yanıltıcı kullanımı veya taklidi durumunda şikâyet edilirse mahkeme tarafından yaptırım uygulanabilir.

2.3. Coğrafi İşaret Tescilinin Önemi

AB’ye uyum süreci dikkate alındığında Türkiye’de yapılması istenilen yapısal değişiklikler içerisinde sosyal ve ekonomik yapıya dair kırsal alanların kalkındırılması

öncelikli konular arasındadır. Türkiye'nin kırsal alanlarının güçlendirilmesi sorunu Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana süregelmekte olup halen kır ve kent arasındaki gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Belgesinde GZFT (Güçlü, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) analizinde Türkiye'nin kırsal alanının mevcut durumu belirtilmiş ve bu fırsatlar içerisinde yerel zenginlikler, bunların değerlendirilmesi ve kırsal turizm konusu üzerinde durulmasının önemi ortaya konulmuştur (www.tarim.gov.tr). Coğrafi İşaretlerin kapsamı Türkiye açısından değerlendirildiğinde; gerek kırsal alan bakımından, gerek kültürel ve yerel zenginliklerin azımsanmayacak ölçüde geniş olmasından olayı bu oldu göz ardı edilmemelidir.(Kan ve Gülçubuk ,2008).

Coğrafi işaretler önemli bir sınai mülkiyet hakkıdır denilebilir. Çünkü bu şekilde kültürel/yöresel değerler ekonomiye kazandırılmakta ve bu değerler yaşatılarak gelecek nesillere aktarılması sağlanmaktadır. Kültürel/yöresel değerler bir nevi ulusların kimliklerini oluşturmaktadır. Bu nedenle kültürel değerlere sahip çıkılmalı ve tescillenmesine önem verilmelidir. Zira Türk kahvesi ve lokumunu örnek gösterilecek olursa ülke tanıtımına katkılarının küçümsenemeyecek derecede olduğu söylenebilir. Kültürel değerlere yeterli önem verilmediği takdirde başka ülkeler tarafında hak talep edilmesi söz konusu olabilir. Yakın zamanda lokum, Hacivat ve Karagöz, baklava gibi Türkiye'nin sahip olduğu kültürel değerlerin komşu ülkeler tarafından sahiplenilmeye çalışılması bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Tanrıku, 2007). Coğrafi işaretin bir diğer avantajı gerçek ürünün ve üreticisinin hakkının korunmasıdır. Bu koruma sayesinde sahte üretimler engellenebilir ve ürünün gerçek üreticisinin yaşayabileceği olası kazanç kayıpları da önlenir (Şentürk, 2011). Coğrafi işaretler ve geleneksel ürün adları ayrıca ürüne pazarlama gücü kattığından ürünün gerçek üreticilerini de korumaktadır.

Coğrafi işaretlerin yöresel ekonomiler açısından amaç ve önemi incelendiğinde; ürünlerde tescil edilmiş işaretin ticari amaçlı olarak kullanımıyla ürünün sicilde gösterilen kalite, ün ve diğer özelliklere uygun üretildiği garanti edilmekte ve ulusal, bölgesel, yöresel kültür öğeleri ekonomik bir katma değer yaratmaktadır (Tüsiad, 2005). Bundan dolayı bir ürün belli bir kalite sahibi haline geldiyse o bölge ve yöre halkına büyük katkı sağlamaktadır. Bu şekilde ürün rekabet gücü kazanmaktadır. Ülkelerin kendi değerlerine, kendi kültürlerine sahip çıkması uluslararası alanda avantaj sağlamakta, kendi başına var olabilmeyi göstermektedir. Türkiye çok fazla ürün çeşitliliğine sahip olduğundan coğrafi işaret tescili konusuna gereken önem gösterilmelidir. Türkiye'deki coğrafi işaretlerin, kırsal kalkınmaya ve bölge ekonomilerine katkısı göz ardı edilmemelidir. Malatya kayısı 250.000 kişiye; Ege pamuğu en az 100.000 kişiye dönemlik istihdam sağlamaktadır (Tepe, 2008). Yerel

halka ve tarıma sağladığı bu avantajların yanı sıra tanınırlığı açısından turizm açısından da ele alınmalıdır. Turizm yerel ve yöresel ürünlerin, tüketicinin gözünde ön plana çıkmasını sağlamakta bir aracı görevi görür. Dünyada ve Türkiye’de düzenlenen yerel etkinlikler; düzenlendiği yörenin gelenek göreneği, kültürü, yaşantısı ve ticari hayatı hakkında bilgi vermektedir. Bu etkinlikler turistik ürünlere dönüştürülerek tanınır hale getirilebilir.

Turizm açısından bakılacak olunursa; bölgesel kalkınmada en önemli unsurlardan biri turizmdir. Coğrafi işaretli ürünler de destinasyon tanımlarında geçen ‘belirli bir coğrafi alan’ ile ilişkilendirilen ürünlerdir(Acar,2018). Turizm yerel ve yöresel ürünler tüketicinin gözünde ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Dünyada ve Türkiye’de düzenlenen yerel etkinlikler; düzenlendiği yörenin gelenek göreneği, kültürü, yaşantısı ve ticari hayatı hakkında bilgi vermektedir. Bu etkinliklerde önemli turistik potansiyel görülmekte denilebilir. Turistik ürün çeşitlendirmesinde dünya markası yaratılması söz konusu olduğunda en etkili rol kültürel kaynaklarıdır. Bu nedenle kültürel kaynakların korunması konusunda yeterli önem gösterilmelidir. Coğrafi işaretin korunması yasalarla da desteklenmektedir. Coğrafi işaretlerin tescili hakkında detaylı bilgi EK-1 de belirtilmiştir.

Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda coğrafi işaretin hem dünyada hem de Türkiye’de giderek artan bir öneme sahip olduğu ve yasal düzenlemelerle de desteklendiği anlaşılmaktadır. Ülke ekonomileri üzerinde etki sahibi olan coğrafi işaretli ürünlerin çeşitli sektörler tarafından ele alınması ve değerlendirilmesi ekonomiye katkı açısından önem arz etmektedir. Turizm alanında da coğrafi işaret gün geçtikçe önemsenen konular arasında yerini almaktadır. Coğrafi işaret bağlamında daha çok destinasyonlar inceleme konusu yapılmaktadır. Ürünler söz konusu olduğunda ise mahreç işaretinden de bahsedilebilmektedir. Özellikle yiyecek içecek sektöründe yöresel ürünlere ilginin arttığı son yıllarda tescillenmiş ürünler turistik ürünler olarak yeniden değerlendirilebilir.

Mahreç işaretli ürünlerin farklı coğrafyalarda tanıtımının kolay olması turizm anlamında bu ürünlerin daha kolay değerlendirilebileceği anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle mahreç işaretli ürünlerin turistik ürün olarak kullanıma kazandırılması daha kolaydır. Konu ile ilgili akademik çalışmalar incelendiğinde genel olarak coğrafi işaret ifadesinin kullanıldığı, menşe veya mahreç işareti ifadelerinin alanda yer bulmadığı görülmüştür. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı son yıllarda Türkiye’de hem önemi hem de sayısı her geçen gün artan mahreç işaretli ürünlerin akademik çalışmalar tarafından ne ölçüde dikkate alındığının ortaya konması olarak belirlenmiştir. Araştırma, akademik çalışmaların hangi yönde ilerlediğinin belirlenmesi

ve spesifik sınırlar içerisinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespit edilmesi açısından önemlidir.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırılmak istenen konu hakkında bilgi sağlayan her türlü yazılı materyale doküman adı verilmektedir (Balcı, 2015). Türk Patent ve Marka Kurumu Aralık 2018 itibariyle 385 coğrafi işareti tescil altına almıştır (<http://www.turkpatent.gov.tr>). Araştırma yiyecek içecek alanına kazandırılması bağlamında incelendiği için ürün listesi ‘gıda’ kategorisiyle sınırlandırılmıştır. Buna göre 225 ürün tespit edilmiştir. Bu ürünlerden 174’ü mahreç işaretli, 51’i menşe adlı üründür. Tanımlarda açıklandığı üzere mahreç işaretli ürünler bulunurluk açısından daha esnek bir yapıya sahip olduğu için araştırmanın mahreç işaretli gıda ürünleriyle sınırlandırılmasına karar verilmiştir. Buna göre araştırma kapsamında 174 ürün incelemeye alınmıştır.

Araştırmada 15.12.2018-24.12.2018 tarihleri arasında akademik arama motoru üzerinden gerçekleştirilmiştir. Daha önce tespit edilmiş olan 174 mahreç işaretli ürün taratılarak akademik araştırmalar tespit edilmiştir. Daha sonra bu araştırmalar; ürün ve tescil tarihi, yayın tarihi, yazar/lar, yazarların bağlı olduğu kurum, yayın kaynağı ve araştırma alanı parametrelerine göre incelenmiştir.

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında 174 ürün incelenmiştir. Bu ürünlerden 33 tanesi hakkında toplamda 59 akademik yayın yapılmıştır. Geriye kalan 141 ürün hakkında taratılan sonucu üzerinden bir yayın bulunamamıştır. Mahreç işaretli ürünler hakkında bulunan tezler Tablo 1’de, bildiriler Tablo 2’de, makaleler Tablo 3 ‘de dikkate alınan parametreler doğrultusunda detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 1. Mahreç İşaretli Coğrafi Ürünler Hakkındaki Tezler

Ürün ve Tescil Tarihi	Yayın Tarihi	Yayın Adı	Yazar/lar	Kurumu	Alan
Adapazarı Dartılı Keşkek (26.10.2009)	2015	Geçmişten Günümüze Törenselsel Bir Yemek: Keşkek	İbrahim Çekiç	Gaziantep Üniversitesi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları
Adapazarı İslama Köftesi (26.10.2009)	2013	Geographic Indications in the World and in Turkey and The Case Of Adapazarı İslama Köfte	Eser Atay	Yeditepe Üniversitesi	Bütünleşik Pazarlama İletişimi Yönetimi
Gümüşhane Dut Pestili (23.01.2004)	2010	Gümüşhane İlinde Pestil ve Köme Üretim ve Ticaretinin Ekonomik Analizi	Adem Özbek	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	İktisat Politikası
Kastamonu Çekme Helvası (17.10.2018)	2017	Kastamonu Çekme Helvasının Bazı Fizyokimyasal ve Mikrobiyolojik Özelliklerinin Belirlenmesi	Özgü Kelleci	Namık Kemal Üniversitesi	Gıda Mühendisliği
Kuzey Ege Zeytinyağları (14.11.2018)	2006	Trakya ve Kuzey Ege’de Organik ve Konvansiyonel Yağlık Zeytin Üretim Ekonomisi ve Pazarlaması	İsmail Emre Karşlı	Trakya Üniversitesi	Tarım Ekonomisi

Tablo 2. Mahreç İşaretli Coğrafi Ürünler Hakkındaki Bildiriler

Ürün ve Tescil Tarihi	Yayın Tarihi	Yayın Adı	Yazar/lar	Kurumu	Yayın Kaynağı	Alan
Akçaabat Köftesi (10.05.2010)	2010	Gastronomi Turizmi Açısından Akçaabat Köftesi ve Trabzon'da Turistik Aktiviteye Katkısı	Ahmet Çavuş	Atatürk Üniversitesi	Uluslararası Doğu Karadeniz Turizm Sempozyumu	Turizm
Antep Baklavası (04.01.2008)	2014	Şehir İmajının Marka Değeri Üzerine Etkisi: Gaziantep ve Baklava Örneği	Güzide Öncü E.Pektaş, Mustafa Karadeniz	İstanbul Üniversitesi İstanbul Üniversitesi	19.ULUSAL PAZARLAMA KONGRESİ BİLDİRİ KİTABI “Yerel Ekonomilerin Markalaşmasında Pazarlamanın Katkısı”	Pazarlama
Balıkesir Höşmerim Tatlısı (31.07.2015)	2006	Höşmerim Tatlısının Kimyasal ve Mikrobiyolojik Özelliklerinin Belirlenmesi	Yasemin Şahan, Aycan Yiğit, Reyhan İrkin, Mihriban Korukluoğlu	Uludağ Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi Balıkesir Üniversitesi Uludağ Üniversitesi	Türkiye 9. Gıda Kongresi	Gıda
Kastamonu Çekme Helvası (17.10.2018)	2008	Çekme Helva Üretimi	Osman Kola, Ali Altan, Dilşat Konuşkan	Sakarya Üniversitesi Çukurova Üniversitesi Çukurova Üniversitesi	Türkiye 10. Gıda Kongresi; Erzurum	Gıda

Kayseri Mantısı (10.06.2009)	2009	Kayseri Mantısı: Hazırlanışı ve Kalite Nitelikleri	Mehmet Hayta	Erciyes Üniversitesi	II. Geleneksel Gıdalar Sempozyumu	Geleneksel Gıda
Kuzey Ege Zeytinyağları (14.11.2018)	2008	Ege Bölgesinde Zeytinyağı Sektörü ve Tedarik Zinciri Yönetimi Örnek Olayı	Dilşen Oktay	Ege Üniversitesi	I. Ulusal Zeytin Öğrenci Kongresi / Edremit-Balıkesir	Zeytin Sektörü
Oltu Çağ Kebabı (22.02.2010)	2016	Geleneksel Ürünlerde İnovasyon Belirleyicileri: Erzurum Çağ Kebabı Örneği	Aykut Şimşek, Cem Işık	Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi	I. Ulusal Alternatif Turizm Kongresi	Turizm
Siirt Büryan Kebabı (27.07.2003)	2017	Destinasyonların Tanınırlığında Yerel Yemeklerin Rolü: Büryan Kebabı Örneği	Merve Işkın, Ümit Şengel, Burhanettin Zengin	Sakarya Üniversitesi Sakarya Üniversitesi Sakarya Üniversitesi	2017 International West Asia Congress of Tourism Research Van	Turizm
	2017	Siirt İlinin Gastronomi Açısından Sürdürülebilirlik Analizi: Büryan Örneği	Kerim Coşun, Soner Küncü, Süleyman Çelik, Safa Acar	Siirt Üniversitesi Siirt Üniversitesi Siirt Üniversitesi Siirt Üniversitesi	1st International Sustainable Tourism Congress Kastamonu	Turizm
Yozgat Arabaşısı (27.12.2013)	2017	Yozgat Yöresinde Kaz Eti Ara-Aşısı (Arabaşısı) Çorbası ve Yemekleri	Mehmet Akif Boz	Bozok Üniversitesi	II. ULUSLARARASI BOZOK SEMPOZYUMU Yozgat'ın Turizm Potansiyelleri ve Sorunları	Turizm

Tablo3. Mahreç İşaretli Coğrafi Ürünler Hakkındaki Makaleler

Ürün ve Tescil Tarihi	Yayın Tarihi	Yayın Adı	Yazar/lar	Kurumu	Yayın Kaynağı	Alan
Adana Kebabı (13.06.2004)	2016	What Is Your Favorite Local Food Menu? Application of Conjoint Analysis on the Eastern Mediterranean Cuisine of Turkey	Ozan Güler, Sercan Benli, Gürkan Akdağ, A. Celil Çakıcı	Mersin Üniversitesi Mersin Üniversitesi Mersin Üniversitesi Mersin Üniversitesi	JOTAGS	Gastronomi ve Turizm
	2018	Tescilden Uygulamaya Coğrafi İşaretler:Adana Kebabı Üzerine İnceleme	Serpil Yalım Kaya, Elanur Şahin	Mersin Üniversitesi Mersin Üniversitesi	Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi	Turizm
	2018	Tüketicilerin Kebap Reatoranı Tercihlerini Etkileyen Faktörler Adana Örneği	Meltem Canoğlu, Erdoğan Ballı	Çukurova Üniversitesi Çukurova Üniversitesi	Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi	Yönetim
Afyon Sucuğu (28.05.2004)	2013	Sucuk Markalarının Konumlandırılması ve Tüketici Algısının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği	Onur Aşıkoğlu, Fatih Ecer	Afyon Kocatepe Üniversitesi Afyon Kocatepe Üniversitesi	Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi	Ekonomi/ Sosyal Bilimler
Akçaabat Köftesi (10.05.2010)	2013	Geleneksel Bir Türk Et Ürünü Olan Akçaabat Köftesinin Kimyasal Bileşimi, Renk ve Tekstürel Özellikleri	Furkan Türker Sarıcaoğlu, Sadettin Turhan	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ondokuz Mayıs Üniversitesi	GIDA	Gıda Teknolojileri

Antakya Sürkü (Antakya Çökeleği) (26.02.2018)	2004	Sürkün Kimyasal ve Duyusal Nitelikleri ^{(1): 39-64.}	Hisamettin Durmaz, Zekai Tarakçı, Emrullah Sağun, Osman Aygün	Harran Üniversitesi Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mustafa Kemal Üniversitesi	Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi	Sağlık
	2015	Geleneksel Sürk Peynirinde Bazı Karakteristik Özelliklerin Belirlenmesi	Şenol Köse , Elvan Ocak	Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Akademik Gıda	Gıda Teknolojileri ve Kimyası
Antep Baklavası (04.01.2008)	2017	Past,Present and Tomorrow of Baklava	Ayşenur Akkaya, Banu Koç	Beykent Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi	IRTAD Journal	Veri Analizi
Bafra Pidesi (18.11.2009)	2016	Gastronomi Turizmi Kapsamında Samsun Mutfağına Özgü Turistik Bir Ürün: Bafra Pidesi	Eren Canbolat, Yasin Keleş, Yusuf Ziya Akbaş	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ondokuz Mayıs Üniversitesi	JOTAGS	Gastronomi ve Turizm
Bozdağ Kestane Şekeri (25.12.1999)	1997	Kestane (Castanea sativa Mill.) Çoğaltımında En Uygun Göz Aşısı Yöntemi ve Zamanının Belirlenmesi Üzerine Araştırmalar	İlhan Özkarakaş, M. Kubilay Önal	Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü	Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi	Tarım / Ziraat

Burdur Ceviz Ezmesi (13.10.2009)	2013	Osmanlı'dan Günümüze Ulaşan Lezzet: Ceviz Ezmesi	Haluk Sağlam		Ayrıntı Dergisi	Ekonomi ve Kültür
	2014	Yöresel Ürünlerin Ulusal Pazarlara Açılmasında Karşılaşılan Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri; Burdur Ceviz Ezmesi Örneği	Yüksel Köksal	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi	Pazarlama
	2017	Türkiye'de Bir İlk: Ceviz Ezmesi Ambalaja Girdi	Yusuf Tortop		Ayrıntı Dergisi	Ekonomi ve Kültür
Diyarbakır Örgü Peyniri (15.02.2010)	2009	Diyarbakır Örgü Peynirinde Aflatoksin M1 ile Verotoksin 1 ve 2 Varlığının Araştırılması	Mehmet Emin Erkan, Aydın Vural, Hüsnü Şahan Güran	Dicle Üniversitesi Dicle Üniversitesi Dicle Üniversitesi	Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	Veterinerlik/Gıda Bilimi
Erzurum Civil Peyniri (11.09.2009)	1998	Erzurum Piyasasından Temin Edilen Beyaz ve Civil Peynirlerden, Listeria Türlerinin İzolasyon ve İdentifikasyonu	Aydan Kaya, Ömer Faruk Algur, Mükerrrem Kaya	Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi	TÜBİTAK Academic Journals of Biology	Biyoloji
	2007	Erzurum'da Tüketime Sunulan Geleneksel Civil Peynirinde Akar Varlığının Araştırılması	Osman Aygün, Mehmet Yaman, Hisamettin Durmaz	Fırat Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Harran Üniversitesi	Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Veteriner Dergisi	Sağlık
	2015	Geleneksel Ürün Arzının İnovasyon Belirleyicileri: Erzurum Civil Peynir Örneği	Cem Işık	Atatürk Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi	Ziraat

	2017	Coğrafi İşaretili Erzurum Civil Peynir Tüketim Tercihlerine Dayalı Pazarlama Taktik ve Stratejileri	Derya Baran, Yavuz Topcu	Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi	Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi	Fen Bilimleri
	2018	Civil Peynirinde Ağır Metal Kontaminasyon Kaynağı ve Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma	Hüseyin Serencam, Ayla Arslaner, Müge Köse	Bayburt Üniversitesi Bayburt Üniversitesi Bayburt Üniversitesi	Engineering Sciences	Mühendislik
Kastamonu Çekme Helvası (17.10.2018)	2016	Concentration in Kastamonu Halva Production Sector between 1994 and 2014	Serkan Dilek, Ali Konak	Kastamonu Üniversitesi Karabük Üniversitesi	Procedia - Social and Behavioral Sciences	Sosyal Bilimler/ Davranış Bilimi
Kırklareli Hardaliesi (28.12.2017)	2011	Hardaliesinin Bazı Özellikleri Üzerine Farklı Hardal Tohumları ve Üzüm Çeşitleri Kullanımının Etkisi	Fatma Coşkun, Muhammet Arıcı	Namık Kemal Üniversitesi Namık Kemal Üniversitesi	Akademik Gıda	Gıda Teknolojileri ve Kimyası
	2012	Farklı Yöntemler Kullanılarak Üretilen Hardaliesilerin Bazı Özelliklerinde Depolama Sonunda Meydana Gelen Değişmeler	Fatma Coşkun, Muhammet Arıcı, Gülnaz Çelikyurt, Mehmet Gülcü	Namık Kemal Üniversitesi Yıldız Teknik Üniversitesi Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ Bağcılık Araştırma İstasyonu	Namık Kemal Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi	Ziraat

	2015	Geleneksel Yöntemle Müşküle Üzümünden Üretilen Hardaliyenin Bazı Özelliklerinin Belirlenmesi	Mustafa Bayram, Yasemin Esin, Medine İlhan, Güneş Akın, Ramazan Etdöger	Gaziosmanpaşa Üniversitesi Gaziosmanpaşa Üniversitesi Gaziosmanpaşa Üniversitesi Gaziosmanpaşa Üniversitesi Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Akademik Gıda	Gıda Teknolojileri ve Kimyası
	2017	Hardaliyenin HT-29, DU-145, HeLa Kanser Hücreleri ve CF-1 (Fare Embriyonik Fibroblast) Hücreleri FoxM1 Gen Ekspresyon Seviyelerine Etkisi	Özge Kahraman	Trakya Üniversitesi	Akademik Gıda	Gıda Teknolojileri ve Kimyası
Kuzey Ege Zeytinyağları (14.11.2018)	2015	Zeytinyağının İçsel ve Dışsal İşaretlerine Tüketicilerin Tepkisi: Nicel Bir Araştırma	İsmail Tamer Toklu, Arzu Tuğgun Toklu	Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin Çoruh Üniversitesi	International Review of Economics and Management	Ekonomi/ Yönetim/ Finans/ İşletme
	2018	Batı Anadolu'da Eski Zeytinyağı İşlikleri ve Mimari Özellikleri	Kunter Manisa, Bora Yerliyurt	Yıldız Teknik Üniversitesi Yıldız Teknik Üniversitesi	TÜBA - KED	Kültürel Miras
Maraş Tarhanası (29.07.2010)	2015	Geleneksel ve Fonksiyonel Ürün Olarak Maraş Tarhanası	Nihal Şimşekli, İsmail Sait Doğan	Siirt Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi	Fen Bilimleri
	2016	Yöresel Maraş Tarhanasının Fonksiyonel ve	Tarık Yörükoğlu,	Kahramanmaraş	Atatürk	Ziraat

		Kimyasal Bazı Özellikleri	Kenan Sinan Dayısoylu	Sütçü İmam Üniversitesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi	
2017	Tüketicilerin Maraş Tarhanası Tüketim Davranışlarının Belirlenmesi; Kahramanmaraş İli Örneği		Emine Tümer, Osman Doğan Bulut, Eda Şeker	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi	Ziraat
2017	Yiyecek İçecek İşletmelerine Yerel Ürün Önerisi: Çerez Tarhana		Buğra Özdemir, Ebru Zencir	Anadolu Üniversitesi Anadolu Üniversitesi	JOTAGS	Gastronomi ve Turizm
2017	Gastronomi Alanında Maraş Tarhanasının Değerlendirilmesi		Serkan Anıl Gök, Aybuke Sezgin, Fatih Yıldırım	Gazi Üniversitesi Gazi Üniversitesi Gazi Üniversitesi	Aydın Gastronomy	Gastronomi
2017	Maraş Tarhanası Üretiminde Kefir Üretiminde Kefir Kullanımının Son Ürün Üzerine Etkileri		Hakan Erinç, Selma Çifçi	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Gıda Teknolojisi Dergisi	Gıda

Mardin Kaburga Dolması (23.12.2009)	2015	A Special Dish From Traditional Turkish Cuisine: Stuffed Lamb Ribs	Emel Memiş Kocaman, Nevin Şanlıer	Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Gazi Üniversitesi	International Journal of Human Sciences	Sanat/ Bilim / Ticaret/ Sosyal Bilimler/ İşletme/ Mühendislik
Nizip Zeytinyağı (18.08.2009)	2018	Gaziantep İlinde Zeytinyağı Sektöründe Depolama ve Pazarlama Faaliyetlerine İlişkin Ekonomik Durum Analizi	Zeynep Müjde Sakar	Harran Üniversitesi	Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi	İşletme/ Pazarlama
Safranbolu Lokumu (15.07.2014)	2011	Safranbolu Lokumunun Mikrobiyolojik Kalitesi	Fatih Ortakçı, Mustafa Gürses, Selahattin Sert	Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi	Ziraat
Samsun Kaz Tiridi (13.11.2012)	2017	Yöresel Yemeklerin Bölge Turizmine Katkısı: Samsun Kaz Tiridi Örneği	Murat Tekbalan	On Dokuz Mayıs Üniversitesi	JOTAGS	Gastronomi ve Turizm
Urfa Külünçesi (27.12.2017)	2016	Şanlıurfa Yöresine Özgü Geleneksel Bir Çörek :Külünçe	Neslihan Onur, Tufan Süren, Mehmet Güllü	Akdeniz Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Sosyal Bilimler Dergisi	Sosyal Bilimler
Vakfıkebir Ekmeği (03.08.2018)	2012	Vakfıkebir Ekmek Hamurundan Laktik Asit Bakterilerinin İzolasyonu ve Tanısı	Kamil Emre Gerçekaslan, Halis Gürbüz Kotancılar, Güzin Kaban, Mehmet Murat Karaoğlu	Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi	Akademik Gıda	Gıda Teknolojileri ve Kimyası

Yozgat Çanak Peyniri (18.12.2017)	1984	Yozgat Çanak Peynirinin Yapılışı Bileşimi ve Olgunlaştırılması	Nurhan Akyüz, Songül Gülümser	Atatürk Üniversitesi Atatürk Üniversitesi	Gıda Dergisi	Gıda
Zile Pekmezi (17.11.2009)	2006	Klasik Ve Modern Yönteme Göre Sıvı Ve Beyaz Katı Üzüm Pekmezi (Zile Pekmezi) Üretimi	Ali Batu	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi	Gıda Teknolojileri
İnegöl Köfte (18.02.2006)	1998	Hamburger ve İnegöl Köftelerinden Esheriehia eoli 0157:H7 izolasyonu	Belgin Sarımehtemoglu, Özlem Küplülü, Şerif Kaymaz	Ankara Üniversitesi Ankara Üniversitesi Ankara Üniversitesi	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	Veterinerlik/Gıda Bilimi
İskilip Dolması (19.04.2010)	2013	Geçmişten Buüne Geleneksel Bir Lezzet : İskilip Dolması	Abduselam Arvas	Çankırı Karatekin Üniversitesi	JASSS	Sosyal Bilimler
Şanlıurfa Çiğ Köfte (18.03.2009)	2008	Esansiyel Yağların Çiğ Köftede Salmonella'nın İnaktivasyonu Üzerine Etkileri	Mehmet Çalıoğlu, Abdullah Dikici	Fırat Üniversitesi Fırat Üniversitesi	Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi	Sağlık

Yayımlar değerlendirildiğinde, kaynaklarından 5 tanesinin yüksek lisans tezi olduğu, geriye kalanların çeşitli kongre ve akademik dergilerde yayınlanan makale ve bildirimlerden oluştuğu görülmüştür. Yayınlarla dair doktora tezi bulgulanmamıştır. Yayın alanları ele alındığında gıda- gastronomi (18) içerikli yayınlarda daha çok akademik çalışma yapıldığı gözlemlenmiştir. En az çalışma ise veri analizi (1), biyoloji (1) ve zeytin sektörü (1) alanında yapılmıştır. Bulgulardan mahreç işaretli coğrafi ürünlerin sadece gıda- ve gastronomi alanındaki akademisyenlerin ilgisiyle sınırlı kalmadığı anlaşılmıştır.

Mahreç işaretli coğrafi ürünlerin işaret aldığı il dışındaki üniversitelerdeki akademisyenler tarafından da ilgilenildiği ve akademik çalışmalarda buldukları gözlemlenmiştir. Bu durumda mahreç işaretli ürünlerin sadece bulunduğu bölgedeki değil, diğer illerdeki akademisyenlerin de ilgisini çektiği görülmüştür. Bu bağlamda araştırılan konunun farklı coğrafyalardan akademisyenlerin de ilgisini çektiği sonucuna varılabilir. Yapılan incelemelerden 15 ürünün (Antakya Sürkü, Balıkesir Höşmerim Tatlısı, Bozdağ Kestane Şekeri, Diyarbakır Örgü Peyniri, Erzurum Civil Peyniri, Kastamonu Çekme Helvası, Kırklareli Hardaliesi, Kuzey Ege Zeytinyağları, Safranbolu Lokumu, Urfa Külünçesi, Vakfıkebir Ekmeği, Yozgat Çanak Peyniri, Zile Pekmezi, İnegöl Köfte, Şanlıurfa Çiğ Köftesi) coğrafi işaret almadan önce de akademik çalışmalara konu edildiği görülmüştür. Bu doğrultuda bazı ürünlerin mahreç işareti almadan önce bilindiği ve bu ürünler hakkında çalışma yürütülmesinin gerekli görüldüğü saptanmıştır.

Mahreç işaretli coğrafi ürünlere en çok Atatürk Üniversitesi (9) akademisyenleri ilgi göstermiştir. Bunları Gaziosmanpaşa Üniversitesi (4) ve Namık Kemal Üniversitesi (4) akademisyenleri takip etmektedir. Tablo1'e bakıldığında en çok çalışmanın 2017 (13) yılında yapıldığı görülmektedir. 2017 yılını 2015 (7), 2016 (6), 2013 (6) yılları takip etmektedir. Mahreç işaretli ürün hakkında yapılan çalışma sayısındaki artış; Türkiye'de kendine has özellikler taşıyan yöresel ürün zenginliği ve coğrafi işaretlemenin ürünün tescillenmesi açısından öneminin idrak edilmesinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca bu sonuçlardan yola çıkılarak son yıllarda akademisyenlerin coğrafi işaretlere olan ilgisinin arttığı söylenebilir. Hakkında en çok yayın yapılan ürün 2009 yılında coğrafi işaret alan Erzurum Civil Peyniri(6)'dir. Bu ürünü 2010 yılında coğrafi işaret alan Maraş Tarhanası(5) takip etmektedir. Bu doğrultuda En çok Atatürk Üniversitesi akademisyenlerinin araştırma yapması ve Erzurum Civil Peyniri'nin en çok yayını yapılan ürün olması durumunu açıklamaktadır. Erzurum Civil Peyniri ile ilgili yapılan araştırmaların 4 tanesinin Atatürk Üniversitesi akademisyenleri tarafından yürütüldüğü görülmektedir.

Mahreç işaretli ürünler hakkındaki en eski çalışma 1984 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencileri tarafından Yozgat Çanak Peyniri üzerine yapılmış, Gıda Dergisi’nde yayımlanmıştır. Yozgat Çanak Peyniri’nin coğrafi işaret aldığı yıl ise 2017’dir. Gıda kategorisinde ilk mahreç işareti alan ürün 25.12.1999 ‘ da tescillenen Bozdağ Kestane Şekeri’dir. Fakat bu ürün hakkında sadece bir adet akademik çalışma olup, bu araştırmanın da tescil almadan önce (1997) yürütüldüğü görülmüştür. Ürüne ait çalışma Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü’ne bağlı araştırmacılar tarafından yürütülmüş ve Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi’nde yayınlanmıştır. Araştırma kapsamında sempozyum ve kongrelerde toplam dokuz çalışma sunulmuştur. Bu sempozyum ve kongreler genellikle turizm içeriklidir. Bu doğrultuda mahreç işaretli ürünlerin popüler bir konu haline geldiği, kongre ve sempozyumlarda bu duruma dikkat çekildiği söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Coğrafi işaretli ürünler bölgelere ait yöresel değerlerin ekonomiye kazandırılmasında büyük katkısı olan bir değer, ürüne verilmiş bir haktır. Bu sayede bu değerler korunup, yaşatılarak gelecek nesillere aktarılır. 2018 yılı itibariyle 385 ürün coğrafi işaret ile tescillenmiş ve gelecek nesiller için koruma altına alınmıştır. Bunlardan 174’ü çalışmanın sınırlaması da olan mahreç işaretli ürünlerdir. Ancak Türkiye’deki mevcut potansiyel göz önüne alındığında tescil sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durum coğrafi işaret kavramının Türkiye’de yakın geçmişte duyulması ve yaygınlaşması ile açıklanabilir. Diğer yandan coğrafi işaretlere ilişkin yayınların giderek arttığı da dikkat çekicidir. Bu noktada araştırmaların hangi yönde ilerlediği ve hangi alanlarda yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğunun tespit edilmesi istikrarlı ve düzenli bir yol haritasının çıkarılması açısından önemlidir. Bu tespit aynı zamanda mükerrer yayınların önlenmesine de yardımcı olacaktır.

Mahreç işaretli gıda ürünlerinin yayınları incelendiğinde günümüze kadar 33 ürünle ilgili yayın tespit edilmiştir. Ancak tescil konusunun gerek dünyada gerekse Türkiye’de giderek yaygınlaşması henüz bu konuda yapılan çalışmaların yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Bu açığın akademisyenler tarafından değerlendirilmesi ise bir anlamda bilimsel sorumluluk niteliindedir. Coğrafi işaretli ürünlerin ve tescil almanın bu kadar önemli olduğu bu dönemde bilimsel yayınların sadece önemini incelemekle sınırlı kalmaması, her ürün için araştırmaların farklı disiplinler kapsamında artması gerekmektedir.

Araştırma sonucunda coğrafi işarete olan akademik ilginin olduğu ancak henüz yetersiz denebilecek bir seyirde olduğu anlaşılmıştır. Yayınlar alanlarına göre değerlendirildiğinde ise birbirinden farklı alanlarda yayınlara rastlanmıştır. Bu bağlamda ürünlerin öncelikle hangi disiplinler kapsamında inceleneceğinin belirlenmesi yerinde olacaktır. Turizm disiplini hazırlanacak genel kapsamlı bir projeye üniversiteler arası işbirliği yapılarak her üniversite kendi bölgesinde bulunan işaretli ürünleri araştırma görevini üstlenebilir ve sonuçta Türkiye genelinde mahreç işaretli ürünlerin turizmde kazandırılmasına yönelik bir üst görüş oluşturulabilir. Bu aynı zamanda başka yöresel ürünler için mahreç işareti alınmasını da teşvik edici olacaktır. Bunların yanı sıra alanında uzman şeflerle görüşme sağlanıp coğrafi işaretli ürünlerin mutfaklarda daha yaygın kullanılması açısından bir proje yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2018). Türkiye’deki Coğrafi İşaretli Ürünlerin Destinasyon Markalaması Kapsamında Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 163, 177.
- Albayrak, M., & Gunes, E. (2010). Traditional foods: Interaction between local and global foods in Turkey. *African Journal of Business Management*, 4(4), 555-561.
- Balcı, A. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma (11. baskı). *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.
- Çalışkan, V., & Koç, H. (2012). Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Dağılım Özelliklerinin ve Coğrafi İşaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 193-214.
- Escudero, S. (2001), “International Protection of Geographical Indications and Developing Countries, Trade-Related Agenda Development and Equity (T.R.A.D.E.)” Working Paper Nr.:10, South Centre, Geneva.
- Gökovalı, U. (2007). Coğrafi işaretler ve ekonomik etkileri: Türkiye örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 141-160.
- Gündoğdu, G.(2006). *Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı ve Korunması*. Yıldız Teknik Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü Ticaret Hukuku Anabilim Dalı. Beta Yayınları.
- Güngör, E. G. (2017) Paris Sözleşmesi kapsamında tanınmış markaların Sınai Mülkiyet Kanunu’na göre korunması. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 293-310.
- Kan, M., & Gülçubuk, B. (2008). Kırsal ekonominin canlanmasında ve yerel sahiplenmede coğrafi işaretler. *UÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 57-66.

- Kızıltepe, H. (2005). Türk Coğrafi İşaretler Mevzuatı, AB Mevzuatı İle Mukayesesi ve Bazı Önemli Ülkelerdeki Coğrafi İşaret Mevzuatı. *Basılmamış Uzmanlık Tezi, Türk Patent Enstitüsü, Ankara.*
- Oraman, Y. (2015). Türkiye’de coğrafi işaretli ürünler, Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler -Dergisi*, 76-85.
- Soysal, M. İ., Elmacı, C., Doğru, Ü. (2010), “Organik Hayvansal Üretim ve Yerel Evcil Çiftlik Hayvan Irklarımızın Sürdürülebilir Korunma Sürecinde Coğrafi İşaretleme Kavramı”, Türkiye I. Organik Hayvancılık Kongresi, Gümüşhane, 1-16.
- Şentürk, B. (2011). Coğrafi İşaretlerin Ekonomik Etkileri: Mikro ve Makro Açından Bir Değerlendirme. *Muğla Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.*
- Özkaya, F., Sünnetçioğlu, S., & Can, A. (2013). Sürdürülebilir gastronomi turizmi hareketliliğinde coğrafi işaretlemenin rolü. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(1), 13-20.
- Patent, T., & Kurumu, M. (2017). Coğrafi İşaretler ve Geleneksel Ürün Adları. *Ankara: Türk Patent ve Marka Kurumu.*
- Suratno, B. (2004). Protection of Geographical Indications. *IP Management Review*, No. 2, p. 87 – 93
- Şahin, G. (2013). Coğrafi işaretlerin önemi ve vize (Kırkırelili)’nin coğrafi işaretleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 23-37.
- Tanrıku, M. (2007). Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Tespiti ve Tescil Edilmesinin Önemi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 173-184.
- Tepe, S. (2008). Coğrafi işaretlerin Ekonomik Etkileri. *Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi) Türk Patent Enstitüsü. Markalar Dairesi Başkanlığı, Ankara.*
- TPE (2004). *Sınai Mülkiyet ile ilgili uluslararası anlaşmalar ve Türkiye’nin bu anlaşmalarla ilgili durumu.* TPE. Ankara.
- TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği) (2015). *Fikri Mülkiyet Hakları alanında gündemdeki konular: iş dünyası için yol haritası.* İstanbul

İnternet Kaynakçaları

<http://www.mfa.gov.tr/dunya-fikri-mulkiyet-orgutu.tr.mfa> Erişim Tarihi (13.12.18)

Hoş, K. & Zencir, E. (2019). Exploring Academic Publications Related to the “Mahreç” Indication in Turkey. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics, (ABE)*, 2 (1): 39-64.

<http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/sinai/cografi.html> Erişim Tarihi (13.12.18)

<http://www.telifhaklari.gov.tr/Dunya-Fikri-Mulkiyet-Orgutu-WIPOOMPI> Erişim Tarihi (14.12.2018)

<http://www.telifhaklari.gov.tr/Ticaretle-Baglantili-Fikri-Mulkiyet-Anlasmasi-TRIPS> Erişim Tarihi (14.12.2018)

<http://www.mfa.gov.tr/dunya-ticaret-orgutu- dto .tr.mfa> Erişim tarihi (15.12.18)

<http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/geographicalRegisteredList/> Erişim Tarihi (15.12.2018)

[https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20(2014-2020).pdf) Erişim Tarihi (20.12.2018)

EK-1

COĞRAFI İŞARET TESCİLİ

Coğrafi İşaret Tescili Başvuru Hakları

Tescilli coğrafi işaretli ürünlerin üretimi ve pazarlaması herkes tarafından yapılabilse de tescil başvurusu hakkına herkes sahip değildir. Bu hakka sahip olanlar;

- Üretici grupları.
- Ürün veya ürünün kaynaklandığı coğrafi alanla ilgili kamu kurum ve kuruluşları.
- Ürünle ilgili olarak kamu yararına çalışan veya üyelerinin ekonomik çıkarlarını korumaya yetkili dernekler, vakıflar ve kooperatifler.
- Ürünün tek bir üreticisi olması koşulunda, bu durumu ispat etmesi şartıyla ilgili üretici.

şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Coğrafi İşaret Tescili alabilmesi İçin Ürünün Sahip Olması Gereken

- Ürün ismi, tüketiciler arasında iyi bir üne sahip olmalıdır.
- Benzerlerine kıyasla tanınmış bir özgünlüğü bulunmalıdır.
- Hammadde üretimi ve işleme süreci sınırlandırılmış bir coğrafi alanda gerçekleştirilmelidir.
- Ayrıntılı şekilde tanımlanmış özel bir üretim sürecinin ürünü olmalıdır. (Oraman,2015)

Tescil Edilemeyecek İşaretler

- Coğrafi İşaret tanımı (Kanun Md 34) kapsamına girmeyen işaretler.
- Ürünlerin öz adı olmuş işaretler.
- Ürünün gerçek kaynağı veya ürün konusunda yanıltıcı olabilecek adlar.
- Kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı adlar.
- Başvuru hakkına sahip kişiler tarafından başvurusu yapılmış olmasına rağmen kendi ülkesinde korunmayan, koruması sona eren veya kullanılmayan adlar